

uzročnost, to jest smatralo da priroda ne sadrži unutarnji cilj ili svrhu. Humeovu raspravu o uzročnosti, uzroku i učinku smatra najpoznatijom u zapadnoj filozofiji. Prema Planinićevome shvaćanju, »Hume tvrdi da je svako rezoniranje činjenica zasnovano na rezoniranju o uzroku i učinku, a takvo rezoniranje nije nikad *a priori*«; da »kad istražujemo izvor te nužne veze u našem iskustvu svijeta, ne dolazimo ni do čega«. Na to je Kant odgovorio »da je pojam uzročnosti urođen; uzročnost je stroga modalna relacija koja ne može imati empirijsko podrijetlo«. Pitanje pojma uzročnosti autor opširno obrađuje počevši od Aristotela do Humea i donosi razne odgovore Humeu; razmatra Mellorov probabilistički pristup uzročnosti prema kojemu je svijet ireduktibilno nedeterminističan te Petronijevićevo obrazloženje Humeova pristupa uzročnosti; pokušava objasniti uzročnost u prirodnim znanostima (Heisenbergovo načelo ili relaciju neodređenosti); uzročnost i slučajnost u biologiji (Kokić); uzročnost i korelaciju, upozoravajući na mogućnost pomutnje glede korelacije i uzročnosti, naglašavajući da kauzalnost uzrokuje korelaciju.

Imajući u vidu gore rečeno, razvidno je da autor djela »Metafizički tekstovi« dobro poznaje građu iz područja fizike, metafizike, prirodnih i duhovnih znanosti te da je obilno rabi u iznošenju mišljenja, polazišta i stavova znanstvenika i stručnjaka u određenim područjima, kao i da usporednom metodom i kritičkim promišljanjem o njima donosi vlastite stavove.

Knjiga ima znanstveni karakter i čitatelju nudi više od osnovnoga znanja iz navedenih područja. Autor se služi jasnim i razumljivim jezikom, na jednostavan način piše o metafizičkim temama te ih priopćuje čitatelju. Da je autor primijenio strogo kritičku metodu u navođenju misli i tekstova pojedinih

autora, knjiga bi dobila na vrijednosti u znanstvenome pogledu, no čini se da to nije bio prvotni autorov cilj. Knjiga je namijenjena studentima i autorova je želja prenijeti im opće znanje iz naravoslovlja i mudroslovlja, empirijskoga i metempirijskog svijeta. Ovo djelo može poslužiti kao priručnik u stjecanju općega znanja iz područja prirodnih i metafizičkih znanosti u nas i u svijetu. U tom smislu, knjiga J. Planinića »Metafizičke teme« nov je doprinos hrvatskoj kulturnoj baštini, ne samo u Hrvatskoj nego i izvan njezinih granica.

Hrvoje Lasić

Francesco Alfieri, *Die Rezeption Edith Steins. Internationale Edith–Stein–Bibliographie 1942–2012. Festgabe für M. Amata Neyer*, Echter Verlag, Würzburg, 2012, 516 str.

Današnje vrijeme globalizacije stvara jedno novo područje razmjene informacija i nitko više ne može biti samodostatna zaokružena cjelina. Ipak, u otvaranju mnoštvu podataka potrebni su oni koji će na stručan način prikupiti radove s određenoga područja i time olakšati drugima daljnji rad.

Nakon što je proglašena blaženom (1987.) i svetom (1998.), djela i spisi Edith Stein otkrivaju se i analiziraju s velikim interesom na gotovo svim znanstvenim i kulturnim područjima. S vremenom je stvorena bogata međunarodna bibliografija koju je Francesco Alfieri, filozof i dobar poznavatelj ove moderne filozofkinje, pažljivo godinama skupljao, objedinio i objavio u knjizi koja sadrži 2855 naslova. Ovaj je rad bio moguć jedino uz pomoć konkretnih osoba, posebno zaposlenika u arhivu Edith Stein. Rukopisi koji su izvorno bili čuvani u Hesselovom arhivu u Louvainu, koji je utemeljio franjevac Herman–Leo Van Breda, preneseni su u karmel

u Kölnu. Nakon sestre Renate Posselt (prve biografkinje Edith Stein), za arhiv sa spisima Edith Stein u kölnskome karmelićanskom samostanu, gdje je Edith Stein provela više od pet godina, brinula se sestra Amata Neyer. Povodom 90. rođendana sestre Amate izdana je i ova knjiga kao posebno izdanje godišnjaka Edith Stein (*Edith Steins Jahrbuch*).

Vrijednosti ove knjige doprinose i dva uvodna članka: »Edith Stein između Husserla i Tome Akvinskog. Fenomenologija i kršćanska filozofija« autorice Angele Ales Bello, najvažnije talijanske fenomenologinje i stručnjakinje za Edith Stein, te uvod Francesca Alfierija pod naslovom »Teoretski i praktični preduvjeti istraživačke zaklade Edith Stein«.

Budući da se u enciklici *Fides et ratio* kao jedina žena filozofkinja spominje upravo Edith Stein i to kao primjer modernoga spoja filozofije i teologije, poznavanje njezine metode i njezinih spisa može doprinijeti dijalogu između ovih dviju znanosti. Ales Bello naglašava da je originalnost Edith Stein u tome što je zadržala Husserlovu metodu u sučeljavanju sa skolastičkom filozofijom i teologijom Tome Akvinskoga. Filozofija se ne može ograničiti samo na ono što je naravnomu razumu dostupno ako želi biti znanost koja će obuhvatiti temelje cjelokupne stvarnosti, jer se posljednji odgovori o smislu ove stvarnosti mogu pronaći jedino u teologiji. To što se filozofija želi otvoriti teološkim istinama ne znači da se pretvara u teologiju, jer nadnaravne su istine ovdje samo u službi dubljega razumijevanja naravne istine. Teološka ili objavljena istina uzima se kao svaka druga istina. Za razliku od većine filozofa koji zagovaraju mogućnost kršćanske filozofije, uz filozofiju i teologiju, Edith Stein u svojem istraživanju uvodi i mistično iskustvo kao put spoznaje Boga i time otvara vrata jednomu novom području istraživanja. Ono što čovječji duh može intuitivno obuhvatiti nije razumu uvijek potpuno evidentno,

ali to ne znači da je iracionalno i da se ne može razumski istraživati. Uz razum i vjeru, mistično iskustvo također može baciti svjetlo na onu posljednju bit koju svaki istinski filozof (fenomenolog) traži.

Znanstveno je istraživanje stoga zajednički rad koji ujedinjuje istraživače i izvan vremena i prostora. Kao što je, prema tvrdnji Francesca Alfierija, rad Edith Stein moguće shvatiti jedino u odnosu na zajednicu (Göttingenški krug fenomenologa i karmelićansku zajednicu), tako se i za ovu knjigu može reći da je nastala zajedničkom suradnjom; njezin je smisao upućen na »zajednicu« onih koji se bave ili će se baviti spisima Edith Stein. Jedino ono što se daje bez pridržaja, zaista se i posjeduje. Istinski rad i trud oko istine koja nadilazi pojedinca stvara pravu atmosferu u kojoj svatko može imati svoje mjesto, a da se time sama istina nikad ne iscrpi. Može se reći da je ovo »komunikacija« onoga što je izraženo u traženju različitih pristupa spisima Edith Stein. Da bi se istina potpuno istražila, potrebna je pomoći mnogih i stoga je potrebna i jedna određena »organizacija« koja podrazumijeva ekvilibrij. Za Francesca Alfierija fenomenologija nije tek još jedan pravac u filozofiji ili tek puka metoda, nego »stil istraživanja« koji se izražava na svakome području kojem se pristupa i na kojem se primjenjuje. Ako »zajednički rad« postane ujedno i »stil života«, traženje istine može biti uvelike olakšano.

Za svakoga tko se želi baviti fenomenologijom, posebno filozofijom Edith Stein ili joj se barem približiti, ova je knjiga jednostavno neophodan instrument koji će uvelike doprinijeti da istraživački rad bude lakši, brži i plodniji.

Mirjana Pinezić